

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

Uppteckningarna rör:	Sid.	
1) Äogemenskap	1.	<i>Estu III : 7</i>
2) Tröskbult och tröskverk.	2.	<i>Estu III : 15</i>
3) Vannor och sädesskovlar	4.	<i>Estu III : 16</i>
4) Korgar.	6.	<i>Estu III : 32</i>
5) Snidade kärl.	8.	<i>Estu III : 33</i>
6) Svarvade dryckeskärl av trä.	8.	<i>Estu III : 34</i>
7) Tvebottnakanna.	9.	<i>Estu III : 35</i>
8) "Lysekäring".	9.	<i>Estu III : 37</i>
9) Ryggbärning.	10.	<i>Estu III : 38</i>
10) Linredskap.	11.	<i>Estu III : 39</i>
11) Träskor.	15.	<i>Estu III : 40</i>

ACC. N.R. *M.* 7761

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarstrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 1.

Sektion III. NÄRINGAR, LIVSMEDEL: REDSKAP OCH HUSGERÄD.

Svar å lista nr 9. Ämne: Ägogemenskap.

Ägogemenskap har förr förekommit i trakten. Numera torde det inte vara vanligt någonstans. I slutet av 1800-talet har upptecknaren hört berättas, att det bl.a. förekom i byn Dynestad i Hallingebergs socken. Byn består av 4 gårdar, vardera på en areal på mellan 17 - 20 tunnland. Såväl något odlat skifte som naturlig slätteräng nyttjades gemensamt. Plöjning och sådd m.m. gjordes gemensamt och med lika andel på varje brukare. Likaså vid skörden. Hösåtana gjordes lika stora eller lassen togos lika stora. Lika antal djur skulle släppas på bete. Ändå var det alltid osämja om detta brukning och nyttjande mellan grannarna i byn. Den ena var kanske mer "om sig" än den andra och ville försöka vinna någon liten förmån på den andras bekostnad.

III : 9

Arnk
z

ACC. N:R.

M. 7761:2

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 2.

III : 15

Svar å lista nr. 15. Ämne: Tröskbult och tröskvagn.

Någon tröskning med tröskvagn eller tröskbult har upptecknaren inte hört talas om. Då slagorna övergavos var det s.k. körtröskverk som kom i stället. Dessa kördes med hästar eller oxar. Körtröskverken bestodo av inner- och ytterdel. Ytterdelen - körhjulet - var nertill nersatt med en järnten i en sten, upptill var en järnten fäst i en bjälkställning som fästs i logväggen. Körhjulet som liknade ett till hälften utspänt paraplyskelett hade upptill s.k. kuggor av trä. Mot dessa kuggor svarade sådan den s.k. lyktstolpen, vars ytterände medelst ett slags kugghjul drogs runt av körhjulet och således sedan drev själva tröskverket. De utskjutande körstockarna nämdes bommar. I tröskverket bestod cylindern av trä med järnbeslagna spjälor. Sådana tröskverk voro vanliga på 1800-talets senare del på gårdar mellan 10-20 tunnland. Senare förekommo s.k. stiftverk, fabriksgjorda, och med mera material av järn. Den som matade tröskverket var ofta en kvinna.

*Arvid
LH*

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N.R. M. 7761:3

Landskap: Småland Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av: _____
1941.
Uppteckningsår: _____ Född år _____ i _____

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 3.

Forts. om tröskverk.

Den urtröskade halmen drogs undan med en räfsa. Säden däremot blev liggande kvar framför verket, men skyfflades emellanåt i pauserna undan i en "dråse". Dragarna måste vila ibland och då det skulle tagas paus höjtade mataren. Var sådan arbetsperiod kallades en "kyng".

*Ben
JH*

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7761:4

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 4.

Svar å lista nr. 16. Amne: Vannor och sädesskovlar.

III:16

Under slagtröskningens tid var det vanligt på mindre gårdar och torp att logöppningen var så gjord att det ej gick att köra in säden på logen. Väggbjälkarna räckte nämligen drygt en aln högt upp som en slags tröskel. (senare sågades dyl. väggar ner och ersattes med en nerfällbar lämm.) Dörrar gående ner till golvet var tydligen inte brukligt så länge körverk och vannor inte voro i bruk, ty dessa krävde ju vid ev. förflyttning större dörrutrymme. När man därför under slagtröskningens tid rensade säden var det brukligt att man kastade säden från ena änden av logen till den andra. Agnar och lättare gods virvlade då ut över golvet medan kornen skilde sig och for längst bort mot andra väggen. Denna procedur upprepades flera gånger och utfördes med stora skovlar av trä. Senare förekom även s.k. "ressel", stora såll med flätad botten och sidor av böjda, breda träsprötör samt handtag. Dessa ressel fylldes med säd från tröskdråsen varefter de skakades tills

Arvid
J

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R.

M. 7761:5.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
Socken: Hallingeberg. Berättat av:
Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 5.

Forts. om Vannor etc.

-----
kornen ramlat genom sprötbotten. Agnar och grövre gods stannade kvar i resset. Omsider kom så kastvannor (obs! namnet av kasta) i bruk.

Träskovlarna, som användes hade långt, en smula krumt skaft med ett hak i handtaget. Nedre delen var urgröpad och påminde om ett tråg. Mindre skovlar, s.k. skopor, fanns även, som hade ett i skaftet urgröpat hål som handtag. Dessa skopor användes till att ösa säden med, t.ex. då säden östes i säckar eller då den östes om i lårar och bingar.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR.

M. 7761:6.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 6

Svar å lista nr 32. Ämne: Korgar.

III:32

Korgar med botten av trä i vilken smala träkäppar varit instuckna har upptecknaren inte funnit några. Troligen har inte sådana korgar varit vanliga i trakten eller också ha dessa korgar blivit alldeles förstörda. Runda korgar, sådana som fig. 46 och 47 visar ha däremot varit vanliga. Det har för upptecknaren uppgivits att en dylik korg är c:a 100 år. Korgen är tydligen gjord ungefärligen som fig. 47 visar, men botten är något flatare och sidorna mera utskjutande. Grepen går dessutom runt och är hopfäst i korgens botten. Materialet i korgen är av en och korgen är med säkerhet helt tillverkad för hand. Vem tillverkaren är är ej känt. För upptecknaren har berättats, att just denna korg användes i gården Koltorp, Hallingebergs socken, då torparfolket varje höst bar fram sina skattelingon till Ankarsrums Säteri.

En annan sort av korgar voro de, som i typen påminner om fig. 43.

Aron 7

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. N:R.

M. 7761:8.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 8.

Svar å lista nr 33. Ämne: Snidade kärl.

III: 33

Några snidade kärl har upptecknaren inte sett, ej heller fått besked om sådana vid efterfrågningar. De ha troligen varit mindre vanliga i trakten och om dyl. kärl möjligen förekommit äro de dock förstörda.

Svar å lista nr 34. Ämne: Svarvade dryckeskärl av trä.

III: 34

Svarvade dryckeskärl av trä har upptecknaren inte sett några, men det är möjligt att sådana funnits. Förr åt man på trätallrikar och i träskålar och gamla trätallrikar finns ännu bevarade.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M 7761:9

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 9

Svar å lista nr. 35. Amne: Tvebottnakannor.

III:35

Kanna, sådan som fig.53 visar, har inte upptecknaren lyckats uppsåra. I enstaka fall torde de dock ha funnits i bygden i en eller annan typ. Den kanna eller stänka, som upptecknaren sett hade ingen lång pip utan blott en i laggens överkant utskjutande halvpip. Locket var uppfällbart med en utskjutande nabb över pipen samt hade gångjärn. Detta var fastgjort i stänkans handtag, vilket satt på sidan. Banden kring stänkan voro av trä, och åtminstone laggarna voro av ek. Kärlet rynde säkert mellan 3 - 4 halvstop.

Svar å lista nr 37. Amne: "Lysekäring".

III:37

Något föremål, som kallats "lysekäring", har upptecknaren vid föffråningar inte kunnat få besked om. Sådana ställningar torde därför inte ha varit vanliga i bygden. Stickor eller bloss har man dock använt sig av.

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

No. 7761:10

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo Ankarsrum.
 Socken: Hallingebergs socken. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 10.

Svar å lista nr 38. Ämne: Ryggbärning.

III : 38

För ryggbärning har i bygden vanligast begagnats flätade korgar. Dessa voro flata på grepsidan samt smalare upptill och mestadels vidare nedtill. Grepen var en böjd enstam vars ändar gingo ned till korgens botten. I ryggbärningskorgarna fästes så ett dubbelt rep i grepen och repets ändar fastgjordes sedan i var sin ände av dessa grepens nedre delar vid korgens botten. Dessa repändar fingo således tjänstgöra som nuvarande ryggsäckens axelremmar. Ofta fanns det även lock till dessa korgar. Som matsäckskorgar voro dessa brukliga åt drängarna då de gingo på dagsverke. I korgen nådlades bröd, potatis, sill samt smör i en träask. Mjölken medfördes i en träbytta.

avsk

Skriv endast på denna sida!

ACC. N:R.

M. 7761:11

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 11.

Svar å lista nr 39. Amne: Linredskap.

III:39

Beträffande linredskap och linets ansning kan anföras:

Då linet kommit under tak skulle det repas. Till detta ändamål brukades en linrepa, ett minst 2 meter långt bräde i vars mitt var nerslagna järntenar tvärs över brädet. När en "hand" lin dragits några gånger med toppändarna mellan repans tenar var frökapslarna från-skiljda. Till att krossa dessa frökapslar för att få linfröna befriade användes sådan träklubbor. Linfrömassan breddes ut på ett golv och sedan bultades kapslarna med klubbor tills fröna voro frigjorda. Nästa procedur med linet var rötningen. Linhalmen breddes ut på hösten på en avbetad äng eller gräsåker. Där fick halmen sedan ligga tills stråets inre del blivit murknat och skört. En torr dag uppsamlades linet samt fördes sedan till "bastan" när tillfälle gavs. Där restes linet in på "lagarna" - lavarna - och det eldades i ugnen i två, tre dygn. Sedan var linet färdigt att brytas. Brytningsredskapet - brytan - var

svan

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. NR.

M. 7761:12.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingebergs socken. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 12.

Forts. om Linredskap.

-----
 en ställning av två lodrätt ställda bräder, vilka förenades upptill
 av tre i dessa bräder infällda på kant ställda smalare bräder vilka
 voro eggformigt upptäljda på uppsidan. Mellan dessa tre eggar löpte
 sedan två ^{knivarna var fram till mitten till bryttan med en axel av} knivar, likaledes egglika fast med eggarna vända neråt. [✓]
~~fram~~ ^{Bak-}till fanns på knivarna handtag utanför den lodrätt stående brytans
 gavlet. Nedtill fanns smala bräder påslagna eller infällda i gavlarna
 för att hålla dessa i samma längdläge som brytans överdel. Även bry-
 tor av ursågad trädstam fanns med iborrade ben och inpassade knivar,
 men dessa ansågos inte vara så bra. De kallades på bygdespråket för
 mämmor. När linet bröts lyftes knivarna upp med höger hand och med
 den vänstra hölls lingivan, vilken lades under knivarna, varefter
 man tryckte till. I början gick arbetet tungt, men efter en liten
 stund var vedämnet i stråna krossat och skävorna började falla. Lin-
 givan blev slak och omsider mjuk. Till sist återstod endast stråets

crsk

Skriv endast på denna sida!

Forts.

ACC. NR.

No. 7761:13.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 13.

Forts. om Linredskap.

ytterdel - tågan - som lämnades till någon av kvinnorna som efterbröt -
 ytterligare befriade locken från skävor - i en något mindre och tätare
 bryta. Varje lock kallades sedan "brogde" och 24 brogdar var en "limme".
 I allmänhet brytades brogdarna åter linet en kväll. Då arbetet var
 slut bars brogdarna åter in i bastan och man eldade i ugnen på nytt
 för att linet skulle bli ännu torrare till den nästa dag stundande
 skäktningen.

Denna procedur utfördes av kvinnor. Skäktbrädet var ett lodrätt
 stående bräde med fot av ett vertikalt ställt sådant. Upptill var
 skäktbrädet en aning bågformigt urholkat. Linlocken lades över brädet
 och med en träkniv - skäkten - bearbetades sedan linet för att i möj-
 ligaste mån skävorna skulle ramla bort. Det lin som föll av och blev
 liggandes bland skävorna nämndes skäktfall. Detta ristades efter
 skäktningen upp och användes till grovvävnad. Innan spinningen begynte

arska

Skriv endast på denna sida!

M. 7761:14.

Sid. 14.

Landskap: ..... Upptecknat av: .....

Härad: ..... Adress: .....

Socken: ..... Berättat av: .....

Uppteckningsår: ..... Född år ..... i .....

---

häcklades dessutom linet. Denna procedur påminte om fröreningen, men häcklan hade en mångfalld taggar stående i rader i häcklans mitt och brädet var kortare. Avfallet vid häcklingen kallades blånor och det allra bästa benämndes tågor.

Ifyll endast ovanstående uppgifter!

Arb

ACC. N:R.

M. 7761:15.

Landskap: Småland. Upptecknat av: Gustaf Carlsson,
 Härad: Södra Tjust. Adress: Stormandebo, Ankarsrum.
 Socken: Hallingeberg. Berättat av:
 Uppteckningsår: 1941. Född år i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Sid. 15

III:40

Svar å lista nr 40. Ämne: Träskor.

Träskor ha förekommit för längre tillbaka i tiden i trakten. Upptecknaren har för c:a 25 år sedan sett gamla träskor, som voro helt av trä. Dessa träskor hade dock då länge varit ur bruk. För att stärka överstycket hade ett järnband satts över träet framför öppningen. Senare förekommo träskor med ovanläder. Dylika brukas stundom ännu i dag t.ex. av ladugårdsskötare samt av verkstadsarbetare, men dessa träskor äro fabriksgjorda. Tidigare brukades träskor särskilt under arbetet vid milorna.

Skriv endast på denna sida!

arkiv